

“This Day Every Year ...”: An Exhibition on Historical Memory

Delia Tzortzaki - Alexandra Nikephoridou

Exhibitions are systems of representations. They use the field of the visible in order to give a form to what is invisible. They employ objects, texts and sound, as well as every other semiotic method, in order to create entities and ensembles with a meaningful context. Via metonymy and metaphor exhibitions construct a “realm of significance”, which cannot itself be seen. One of the major realms of significance is the past, and more specifically the national past, which was first visualized in museum exhibitions during the last couple of centuries. This article refers to the exhibition “This Day Every Year ... National Anniversaries and National Memory”, organized by the Institution of Major Hellenism in its new premises, the cultural center Hellenic World, on 254 Peiraos Street, in Tavros, Attica. The exhibition refers to the national past and, by reason of the Greek anniversaries of October 28th and March 25th, attempts to approach the notion of the anniversary through the present and the daily routine, on the one hand; and on the other, to bring up the issues of the science of history, the role of the historian and that of the museologist. The exhibition does not present the historic facts in themselves, but the way in which each historical period has conceived and interpreted them. Given that it was originally proposed for school groups, the exhibition seeks a new “pedagogic” method for presenting history, different from the one employed in school textbooks. Entities, such as the Hero, Celebration, Mass Media, Memory, comment on the mechanisms of remembrance, the procedure of production of social memory, the notion of stereotype – the stereotype of hero, for example, in different eras –, the meaning of symbols and ceremonies in anniversaries. The article comprises two parts: the first examines the organizational framework, the choice of subject and the grounding of the exhibition, while the second analyses the method of visualizing its theoretical framework.

ΜΟΥΣΕΙΑ ΓΙΑ ΟΛΟΥΣ; ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΣΤΟ ΔΙΕΘΝΗ ΧΩΡΟ

Δρ Θεανώ Μουσούρη
Μουσειολόγος

Ο ροισμός και η ταυτότητα του μουσείου μεταβάλλονται αντίστοιχα με τις κοινωνικές, πολιτικές, οικονομικές και τεχνολογικές αλλαγές¹. Η ανάγκη για επαναπροσδιορισμό του ρόλου του μουσείου στις μέρες μας εντάσσεται στο πλαίσιο των γενικότερων αναζητήσεων της μεταμοντέρνας εποχής. Μερικά από τα ερωτήματα στα οποία το μουσείο καλείται να απαντήσει είναι: ποιος είναι ο ρόλος του ως εκπαιδευτικού οργανισμού στο κατώφλι του 2000 και πώς μπορεί να ενδυναμώσει και να καθορίσει αυτόν τον ρόλο σε μια διαρκώς μεταβαλλόμενη κοινωνική πραγματικότητα;

Μέρος, τουλάχιστον, της απάντησης βρίσκεται στη σχέση του μουσείου με τους επισκέπτες του – τους υπάρχοντες, τους δυναίμε και τους εικονικούς. Για να προσεγγίσουν αυτές τις κατηγορίες επισκεπτών, πολλά σύγχρονα μουσεία έχουν αναπτύξει μια σειρά προγραμμάτων εντός και εκτος των τοίχων τους. Τα προγράμματα αυτά, που είναι γνωστά ως προγράμματα προσέγγισης (outreach programmes), στοχεύουν στη σύνδεση του μουσείου με την ευρύτερη κοινωνία μέσω εναλλακτικών επικοινωνιακών και κοινωνικών δράσεων. Σκοπός αυτού του άρθρου είναι να παρουσιάσει τη φιλοσοφία και τις βασικές αρχές των προγραμμάτων προσέγγισης χρησιμοποιώντας συγκεκριμένα παραδείγματα από την εφαρμογή τους στο διεθνή χώρο.

Η μετάβαση από το μοντέλο του κοινωνικού αποκλεισμού σε μοντέλα κοινωνικής ένταξης

Έρευνες κοινού που διεξάγονται στη Δυτική Ευρώπη και τη Βόρεια Αμερική (Heinich 1995, Davies 1994, Falk 1998, Merriman 1991) δείχνουν ότι το προφίλ των επισκεπτών των μουσείων (αν και ποικίλει ανάλογα με το είδος του μουσείου) σε γενικές γραμμές αποτελείται από ανθρώπους ανώτερης μόρφωσης, μέσης και ανώτερης κοινωνικής τάξης, ηλικίας 25-45 ετών. Παρόλο που τέτοιοι ελλιπείς έρευνες εξ ορισμού δεν μπορούν να δείξουν την πολυπλοκότητα του φαινομένου της επίσκεψης, εντοπίζουν όμως κενά στο προφίλ των επισκεπτών. Ποιες είναι, λοιπόν, αυτές οι ομάδες επισκεπτών που παραμελούνται συστηματικά από την πλειοψηφία των μουσείων; Για ποιους λόγους δεν τα επισκέπτονται; Πώς μπορούν να εντοπιστούν και ποιος είναι ο καλύτερος τρόπος προσέγγισής τους;

Οι ομάδες επισκεπτών που κατά παράδοση δεν επισκέπτονται μουσεία είναι –μεταξύ άλλων– άνθρωποι με ειδικές ανάγκες, από διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο, έφηβοι και ηλικιωμένοι. Ο πιο εύκολος τρόπος να εντοπιστούν αυτές οι ομάδες επισκεπτών είναι να συσχετιστούν με τις ομάδες κοινωτήτων² στις οποίες μπορεί να ανήκουν. Πολλά από τα μέλη αυτών των κοινωτήτων δεν συνηθίζουν να επισκέπτονται μουσεία, για λόγους κοινωνικούς και πολιτιστικούς³. Έτσι, είναι απαραίτητο για τα μουσεία να αναζητήσουν διόδους επικοινωνίας και να αναπτύξουν σχέσεις με ανθρώπους σε τοπικές οργανώσεις, σχολεία, εκκλησίες και άλλους πολιτιστικούς οργανισμούς.

Τα προγράμματα προσέγγισης δημιουργήθηκαν με στόχο να αναπτύξει το μουσείο αμφίδρομες σχέσεις συνεργασίας με τις κοινότητες που βρίσκονται κοντά του γεωγραφικά. Τα προγράμματα αυτά σχετίζονται άμε-

σα με το είδος του μουσείου και τις συλλογές του και, συνήθως (σε πρώτη τουλάχιστον φάση), δεν πραγματοποιούνται στο χώρο του μουσείου. Πρόσφατα καταβάλλονται προσπάθειες, αντί να πηγαίνει το μουσείο στις κοινότητες, να γίνει ο χώρος του μουσείου προσπίος και να αποκτήσει νόημα για επισκέπτες κάθε είδους. Αυτό επιτυγχάνεται μέσα από τη διαδικασία συμμετοχής των μελών διαφορετικών κοινοτήτων στη λειτουργία του μουσείου. Τα τελευταία δέκα χρόνια το Παιδικό Μουσείο της Βοστώνης έχει επικεντρώσει τις προσπάθειές του σ' αυτό το σκοπό (Steuert et al 1993). Το θέμα ενός προγράμματος προσέγγισης και ο χώρος που πραγματοποιείται επιλέγεται με κριτήρια που ανταποκρίνονται στις ανάγκες και στον τρόπο ζωής (συνήθειες) των μελών της κοινότητας. Χώροι που έχουν φιλοξενήσει προγράμματα προσέγγισης περιλαμβάνουν σχολεία, νοσοκομεία, εμπορικά και πνευματικά κέντρα, χώρους διάθεσης ελεύθερου χρόνου, φυλακές, γηροκομεία, εκκλησίες, βιβλιοθήκες (Museum Association 1996a, Steuert et al 1993, Ward 1992).

Τα προγράμματα προσέγγισης διακρίνονται σε τρεις γενικές κατηγορίες, ανάλογα με το αν η αφετηρία τους είναι αντικείμενα/συλλογές, δραστηριότητες ή πληροφορίες (Museum Association 1996a). Στη συνέχεια παρουσιάζονται αναλυτικότερα οι τρεις κατηγορίες προγραμμάτων προσέγγισης μαζί με αντιπροσωπευτικά παραδείγματα.

Προγράμματα προσέγγισης γύρω από αντικείμενα/συλλογές

Σ' αυτή την κατηγορία εντάσσονται:

- *Παρουσιάσεις αντικειμένων σε περιοδεύουσες εκθέσεις (portable exhibitions)*. Μαθητές των τελευταίων τάξεων του δημοτικού συμμετείχαν στο πρόγραμμα προσέγγισης "Ο Όρμος Ταξιδεύει" (Bay on the Road), που οργανώθηκε και παρουσιάστηκε από εργαζόμενους στο Εθνικό Ενυδρείο της Βαλτιμόρης, στην πολιτεία Μέριλαντ των ΗΠΑ. Στόχος του προγράμματος, που ξεκίνησε το 1995 και πραγματοποιήθηκε σε σχολεία της πολιτείας, ήταν να γνωρίσουν τα παιδιά τον όρμο Τσιζαπικ (Chesapeake Bay) και να αναπτύξουν Βετική στάση απέναντι στο περιβάλλον και την προστασία του. Οι μαθητές είχαν την ευκαιρία να παρακολουθήσουν μια δραματοποιημένη ιστορία γύρω από τη ζωή των ψαράδων που εξαρτώνται από την αλιεία. Επίσης, έκαναν περάματα βιολογίας χρησιμοποιώντας αντικείμενα από τις συλλογές του Ενυδρείου, όπως εργαλεία για τη μετρήσεις, μοντέλα, καθώς και ζωντανούς οργανισμούς που ζουν στον όρμο Τσιζαπικ. Η αξιολόγηση του προγράμματος έδειξε ότι οι μαθητές απέκτησαν καινούργιες γνώσεις για τον όρμο Τσιζαπικ και ευαισθητοποιήθηκαν για την προστασία της περιοχής (James 1998).

- *Δανεισμός αυθεντικών αντικειμένων⁴*. Το καλοκαίρι του 1996, το Εκπαιδευτικό Τμήμα του Μουσείου και Βοτανικού Κήπου Χόρνμαν (Horniman Museum and Gardens) στο νότιο Λονδίνο σχεδίασε ένα πρόγραμμα προσέγγισης που απευθυνόταν σε οικογένειες της περιοχής. Οι χώροι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διαφήμιση και τη διεξαγωγή του προγράμματος συμπεριλαμβάνουν δικηγόρικα γραφεία, πνευματικά κέντρα και ανοιχτούς χώρους. Τα μέλη των οικογενειών που έλαβαν μέρος στο πρόγραμμα είχαν την ευκαιρία να επεξεργαστούν αντικείμενα από τις συλλογές του Μουσείου, όπως φορεσιές, μουσικά όργανα, βαλαμωμένα ζώα και φιγούρες θάνατου σκιάων. Οι συμμετέχοντες πρόερχονταν σε υψηλό ποσοστό από διαφορετικό πολιτιστικό υπόβαθρο⁵ και δεν είχαν επισκεφθεί το Μουσείο πολύ πριν (Museum Association 1996b).

Προγράμματα προσέγγισης γύρω από δραστηριότητες

Τα προγράμματα αυτά χρησιμοποιούν τις συλλογές του μουσείου ως αφετηρία για την οργάνωση παικτικών δραστηριοτήτων. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν μερικά από τα πιο πρωτοποριακά και δημιουργικά παρα-

1. Έκθεση αφιερωμένη σε ανθρώπους από διαφορετικές κουλτούρες στο Cité des Enfants τμήμα του Cité des Sciences et de l'Industrie στο Παρίσι (φωτογρ. Θ. Μουσαούρη).

δείγματα προγραμμάτων προσέγγισης. Η φιλοσοφία που τα διέπει έχει δώσει νέες διαστάσεις στους όρους "προσέγγιση" και "κοινωνία" και έχει αναδείξει τους πολλαπλούς ρόλους που μπορούν να παίξουν τα μουσεία στην κοινωνική ζωή.

Μια κατηγορία τέτοιων προγραμμάτων στοχεύουν στην ανάκληση αναμνήσεων⁸ (reminiscence programmes), που μπορούν να λειτουργήσουν θεραπευτικά⁹ για το άτομο και συγχρόνως να εμπλουτίσουν την ερμηνεία των συλλογών ενός μουσείου. Αυτού του είδους τα προγράμματα είναι πολύ διαδεδομένα στη Βρετανία⁶. Για παράδειγμα, το Μουσείο του Κάστρου και η Πινακοθήκη του Νότινγκχαμ (Nottingham Castle Museum and Art Gallery) στην Αγγλία σχεδίασε πρόγραμμα "προσωπικής μνήμης" για ομάδες ηλικιωμένων και τρόφιμους των τοπικών φιλικών. Την προσπάθεια υποστήριξαν η υπηρεσία κοινωνικής πρόνοιας και εθελοντικοί φορείς. Το Μουσείο χρησιμοποίησε αντικείμενα από τις συλλογές του για να παρακινήσει τους ηλικιωμένους που ζουν σε γηροκομεία να συζητήσουν και να μοιραστούν προσωπικά τους βιώματα. Αντικείμενα χρησιμοποιήθηκαν, επίσης, με ομάδες κρατούμενων οι οποίοι συμμετείχαν σε δραστηριότητα δραματοποίησης (Moussouri 1999).

Το Μουσείο Επιστημών του Λονδίνου, σε συνεργασία με το Υπουργείο Παιδείας και Εργασίας καθώς και εθελοντικούς φορείς, σχεδίασε ένα πρόγραμμα προσέγγισης για γονείς με υιοθετημένα παιδιά. Το πρόγραμμα "Μαθαίνοντας Επιστήμες Μαζί" (Learning Science Together) προτείνει τρόπους με τους οποίους οι γονείς μπορούν να βοηθήσουν τα παιδιά τους να μελετήσουν τα μαθήματα επιστημών του σχολείου. Το Εκπαιδευτικό Τμήμα του Μουσείου σχεδίασε μια σειρά δραστηριοτήτων που γονείς και παιδιά μπορούν να δοκιμάσουν στο σπίτι. Σε επόμενο στάδιο, το Μουσείο οργάνωσε δραστηριότητες για τις οικογενειακές εκθέσεις που επιθυμούν να το επισκεφτούν. Οι δραστηριότητες αυτές είναι σημαντικές όχι μόνο για τις ευκαιρίες που προσφέρουν για μάθηση, αλλά και για τις ευκαιρίες που δίνουν σε γονείς και παιδιά να αναπτύξουν στενότερες σχέσεις και κοινά σημεία επικοινωνίας (Moussouri 1999).

Προγράμματα προσέγγισης γύρω από πληροφορίες

Στόχος αυτών των προγραμμάτων είναι η παροχή πληροφοριών σχετικά με εκθέσεις, υπηρεσίες και άλλες εκδηλώσεις ενός μουσείου, και περιλαμβάνουν κινητές εκθέσεις (travelling exhibitions), τηλεοπτικές εκθέσεις με θέματα παρμένα από τις συλλογές του μουσείου, ανάρτηση αφισών και πληροφορίες στο διαδίκτυο (internet).

- **Κινητές εκθέσεις.** Το παράδειγμα της κινητής έκθεσης το οποίο ακολουθεί είναι προϊόν συνεργασίας μουσείων και ερευνητικών κέντρων από 19 ευρωπαϊκές χώρες. Το πρόγραμμα συντονίζουν το Μουσείο Επιστημών του Λονδίνου και το Γερμανικό Μουσείο Υγιεινής στη Δρέσδη, που έχουν αναλάβει να αναπτύξουν δύο κινητές εκθέσεις με θέμα τη βιοτεχνολογία. Η χρηματοδότησή του προέρχεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση με την υποστήριξη του οργανισμού Ευρωπαϊκή Συνεργασία για Εκθέσεις Επιστήμης, Βιομηχανίας και Τεχνολογίας (European Collaborative for Science, Industry & Technology Exhibitions - ECSITE). Οι εκθέσεις ταξιδεύουν σε μουσεία της Πορτογαλίας, Ισπανίας, Γαλλίας και Ελλάδας (Τεχνικό Μουσείο Θεσσαλονίκης). Στόχος των εκθέσεων είναι να καλλιεργήσουν το ενδιαφέρον Ευρωπαίων επισκεπτών για τη βιοτεχνολογία⁹. Βασικό στοιχείο των εκθέσεων είναι η προσαρμογή του θέματος στις πολιτιστικές ιδιαιτερότητες των κρατών που θα εκτεθούν μέσα από την μετάφραση των κειμένων, αλλά και την πολιτισμική ερμηνεία¹⁰ του θέματος (Ward 1999). Το πρόγραμμα παρουσιάζεται πιο αναλυτικά στη σχετική σελίδα του διαδικτύου¹¹.

- **Πληροφορίες στο διαδίκτυο.** Ελάχιστα μουσεία πια δεν χρησιμοποιούν το διαδίκτυο για την προβολή τους¹². Ένα εξαιρετικά ενδιαφέρον παράδειγμα αυτής της κατηγορίας αποτελεί η Εθνική Πινακοθήκη Πορτρέ-

2. Οι πληροφορίες των παιδικών μουσείων στη Βόρεια Αμερική βρίσκονται σε περιοχές που ζουν άνθρωποι από διαφορετικό κοινωνικό και πολιτιστικό υπόβαθρο. Μια άποψη του Παιδικού Μουσείου στην πρωτεύουσα των ΗΠΑ (Capital Children's Museum, Washington, DC), που βρίσκεται σε εγκαταλελειμμένη βιομηχανική περιοχή (φωτογρ. Θ. Μουσσούρη).

3. Νεαρές επισκέπτες ακούει τις προσωπικές μνήμες τεσσάρων κατοίκων του Λονδίνου από διαφορετικές κοινότητες.

Η πρόθεση που διακρίνεται
στα βιβία περιέχει
προσωπικά αντικείμενα των
ιδίων ανθρώπων.

Από την έκθεση
"Εποικισμός του Λονδίνου"
(Peopling of London) στο
Μουσείο του Λονδίνου
(φωτογρ. Θ. Μουσαούρη).

των του Λονδίνου. Η Πινακοθήκη οργάνωσε μια περιοδική έκθεση για τη ζωή του Ιγνάτιου Σαντιν¹³, η οποία διακρίθηκε για το συνδυασμό αυθεντικών αντικειμένων καθώς και για την πρωτότυπη χρήση του επεξηγηματικού κειμένου. Η έκθεση προβλήθηκε προς τα σχολεία σε συνεργασία με το πρόγραμμα της κρατικής τηλεόρασης του BBC για την ιστορία των λαών της Αφρικής. Εκτός από τηλεοπτική κάλυψη, η έκθεση απέκτησε τη δική της σελίδα στο διαδίκτυο. Επίσης, διαφημίστηκε σε εφημερίδα για εκπαιδευτικούς (Hooper-Greenhill 1999b).

Κιζόντας μακροπρόθεσμες συνεργασίες

Η επικοινωνία του μουσείου με διάφορες κοινότητες και η αλληλεπίδρασή του με αυτές δεν στοχεύει μόνο στη δημιουργία ίσων ευκαιριών στην εκπαίδευση. Είναι μια αμφίδρομη σχέση που στηρίζεται σε μια σειρά διαπραγματεύσεων, στο κτίσιμο εμπιστοσύνης, στην αλληλοκατανόηση και στη χάραξη κοινών στόχων. Το μουσείο επιδιώκει να προσεγγίσει νέες ομάδες επισκεπτών και επηρεάζεται από αυτές. Σε πολλές περιπτώσεις, προγράμματα προσέγγισης οδήγησαν μουσεία να αναθεωρήσουν το κοινωνικό και πολιτιστικό προφίλ των εργαζομένων τους¹⁴, τη συλλεκτική και ερμηνευτική τους πολιτική¹⁵, την επιλογή θεμάτων και εκθεμάτων για νέες εκθέσεις και προγράμματα¹⁶, την αντιμετώπιση του θέματος της πρόσβασης για άτομα με κινητικά προβλήματα και προβλήματα όρασης¹⁷. Μέσα από τέτοιου είδους συνεργασίες το μουσείο μπαίνει όχι μόνο για τη διαδραστικότητα της συνεργασίας, αλλά και για τη λειτουργία και τις ανάγκες του ίδιου του οργανισμού. Η συνεργασία με κοινότητες είναι αποτελεσματική όταν στηρίζεται σε στέρεες βάσεις. Η εμπειρία μουσείων και άλλων οργανισμών (Museum Association 1996a, Steuert et al 1993, Kamegai-Cocita 1998) που έχουν αναπτύξει προγράμματα προσέγγισης με επιτυχία υπαγορεύει:

- Να διασφαλιστούν τα κίνητρα των ενδιαφερομένων μελών και οι στόχοι του προγράμματος προσέγγισης καθώς και η στρατηγική που θα ακολουθηθούν για την πραγματοποίησή του. Αυτό προϋποθέτει ότι το μουσείο πρέπει να μάθει να ρωτά τις κατάλληλες ερωτήσεις, να ακούει, να πειραματίζεται βάσει νέων ιδεών και να είναι ανοιχτό στην κριτική.
  - Να αποτελεί, το πρόγραμμα προσέγγισης, αναπόσπαστο μέρος της λειτουργίας του μουσείου και όχι μια επιπλέον "υπηρεσία".
  - Να πραγματοποιούνται επισκέψεις στους χώρους που ζουν και εργάζονται μέλη διαφορετικών κοινοτήτων ή να ανταποκρίνονται στενά δεσφά. Σ' αυτό μπορούν να βοηθήσουν άλλοι οργανισμοί που ήδη συνεργάζονται με τις συγκεκριμένες κοινότητες και που πιθανόν να ενδιαφέρονται να συμμετέχουν στο πρόγραμμα προσέγγισης.
  - Να οριστούν συναντήσεις με εκπροσώπους της κοινότητας σε τακτά χρονικά διαστήματα για να αξιολογείται η πορεία της συνεργασίας. Επίσης, πρέπει να αναζητηθούν νέες μέθοδοι συστηματικής αξιολόγησής¹⁸ που να ανταποκρίνονται στις ανάγκες των προγραμμάτων προσέγγισης.
  - Να αξιολογείται το μουσείο, προτού ξεκινήσει η συνεργασία με την κοινότητα, τις ανάγκες που θα προκύψουν και τα έξοδα σε ανθρώπινο χρόνο και χρήματα ώστε να προβλεφθούν στον προγραμματισμό. Μια υπόσχεση που δεν τηρήθηκε μπορεί να έχει αρνητικό αντίκτυπο για την εικόνα του μουσείου.
- Αν και τα προγράμματα προσέγγισης αποτελούν νέα δραστηριότητα για τα μουσεία της Ευρώπης, φαίνεται ότι αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς. Το 17ο συνέδριο του ICOM στο Σταβρόπη της Νορβηγίας με θέμα "Μουσεία και Κοινότητες" ήταν αφιερωμένο στη συνεργασία και την ενεργό συμμετοχή κοινοτήτων στις λειτουργίες του μουσείου. Το Ολλανδικό τμήμα του ICOM οργάνωσε το 1994 συμπόσιο με το ίδιο αντικείμενο (ICOM Nederland 1995). Βασικά άξονες όλων αυτών των προσπαθειών σε τοπικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο είναι η ενδυνάμωση διαφορετικών κοινοτήτων με στόχο την ενίσχυση και την προαγωγή της κοινωνικής συνοχής σε μια Ευρώπη πολυ-πολιτισμική.

Σημειώσεις

1. Βλέπε άρθρα σε προηγούμενα τεύχη (70 & 71) του περιοδικού.
2. Σε αυτό το άρθρο η λέξη "κοινότητα" χρησιμοποιείται για να περιγράψει όλους τους ανθρώπους που ζουν και εργάζονται σε περιοχές που γενοτύποιον με το μουσείο. Αυτό συνεπάγεται ότι το πιας θα ορίσει ένα μουσείο τον όρο "κοινότητα" εξαρτάται από την αποστολή του, τις προτεραιότητες που θέτει και την περιοχή στην οποία βρίσκεται. Μόλις μια κοινότητα μπορεί να είναι άτομα ίδιες ηλικίας, φύλου, θρησκείας, κουλτούρας και ομακτών κινήσεων. Κάποιες από αυτές μπορεί να είναι μέλος σε περισσότερες από μια κοινότητες, γεγονός που δημιουργεί νέες υπο-κοινότητες. Οι όροι που συχνά χρησιμοποιούνται από μουσεία για να περιγράψουν διαφορετικές κοινότητες δηλώνουν συνήθως μια άμεση σχέση, οι όροι της ομοίας καθορίζονται με πρωτοβουλία του μουσείου. Με την ίδια λογική, πολλά μουσεία χρησιμοποιούν τη λέξη "κοινότητα" μόνο όταν αναφέρονται σε ομάδες ανθρώπων διαφορετικής πολιτισμικής παράδοσης ή με διαφορετικό χρώμα δέρματος και με χαμηλό εισόδημα.
3. Για αναλυτική συζήτηση βλέπε Merriman (1999).
4. Αυτού του είδους τα προγράμματα προσέγγισης αρχικά αναπτύχθηκαν στη Βρετανία σε μια προσπάθεια των τοπικών/περιοχικών μουσείων να καλύψουν τις ανάγκες σχολείων σε απομακρυσμένες περιοχές. Για αναλυτική συζήτηση βλέπε Hooper-Greenhill 1991.

Βιβλιογραφία

- Clandinin, D.J., and Connelly, M.F., 1994, "Personal Experience Methods", in Denzin, N.K., and Lincoln, Y.S. (eds), *Handbook of Qualitative Research*, Sage, USA, 413-427.
- Conybeare, C., 1997, "Access Advisors: Nottingham Castle Museum and Art Gallery", *Museum Practice*, issue 4 (vol. 1, No. 1), Museum Association, UK, 21-22.
- Davis, S., 1994, *By Popular Demand: A Strategic Analysis of the Market Potential for Museums and Art Galleries in the UK*, Museums and Galleries Commission, UK.
- Duranti et al., 1998, *Biotechnology in the Public Sphere: A European Sourcebook*, Science Museum, UK.
- Falk, J., 1998, "Visitors: Who Does, Who Doesn't and Why", *Museum News*, March/April, American Association of Museums, USA, 38-43.
- Gomez, G., 1998, "Audience Development and Community Outreach in San Diego", *Museum News*, May/June, American Association of Museums, USA, 53-54 & 68-70.
- Heinrich, N., 1988, "The Pompidou Centre and its Public: The limits of a Utopian Site", in Lumley, R. (ed.), *The Museum Time Machine*, Routledge, UK, 199-212.
- Hooper-Greenhill, E., 1991, *Museum and Gallery Education*, Leicester University Press, UK, 163-170.
- Hooper-Greenhill, E., 1999a, "Education, Communication and Interpretation: Towards a Critical Pedagogy in Museums", in Hooper-Greenhill (ed.), *The Educational Role of the Museum*, second edition, Routledge, UK, 3-27.
- Hooper-Greenhill, E., 1999b, "Museums and Cultural Diversity in Contemporary Britain", in Hooper-Greenhill (ed.), *The Educational Role of the Museum*, second edition, Routledge, UK, 288-294.
- ICOM Nederland, 1995, *Museums and Public Participation*, Rijksdienst Beeldende Kunst, The Hague, The Netherlands.
- James, S., 1996, "The Bay on the Road Outreach Program: Measurement of Student Learning and Attitudes Towards Chesapeake Bay Conservation", *Informal Science Review*, May/June, No. 3, Informal Science, Inc., USA, 1 & 4-8.
- Kamegai-Cocita, S., 1998, "From Theory to Practice: Developing Diversity in Museums News", *Museum News*, May/June, American Association of Museums, USA, 52.
- Mastoris, S., and Shaw, L., 1996, *Museum and Remembrance Work*, *Museum Practice*, vol. 1, issue 3, UK, 58-59.

5. Το πρόγραμμα προώγησης προσέκλυσε οικογένειες από μειονότητες σε ποσοστό 57%, σε σύγκριση με μόλις 10% που συνήθως επισκέπτεται το Μουσείο (Museum Association 1996b).
6. Αυτή η τεχνική χρησιμοποιείται επίσης από ψυχολόγους ως μέσο θεραπείας και από κοινωνικούς επιστήμονες ως αναλυτικό εργαλείο. Για αναλυτική συζήτηση βλέπε Smith (1994) και Ciandrin & Connelly (1994).
7. Αν και ο εκπαιδευτικός ρόλος του μουσείου είναι έντονα σφαιρική από την πλευρά της των μουσείων, άλλες λειτουργίες του έχουν μόλις αρχίσει να ερευνοούνται. Για παράδειγμα, το μουσείο μπορεί να λειτουργήσει θεραπευτικά για διάφορες ομάδες επισκεπτών (Moussouri 1999, Silverman 1989 & 1996).
8. Το 1995 ουσιάθηκε ένα δίκτυο – το Museums Reminiscence Network (MRN) –, που παρέχει υποστήριξη σε εργαζόμενους σε μουσεία που ασχολούνται με προγράμματα "προσωπικής μνήμης". Για αναλυτική συζήτηση βλέπε Mastoris και Shaw (1996).
9. Η επιλογή του θέματος και το στήσιμο των εκθέσεων έχει επηρεαστεί από το κίνημα για την εκπαίδευση της επιστήμης (public understanding of science movement).
10. Αυτό το σημείο έχει μεγάλη σημασία, αφού έρευνα που διεξάχθηκε σε ευρωπαϊκό επίπεδο έδειξε ότι το αντικείμενο της βιοτεχνολογίας γίνεται ανηλεπτό πολύ διαφορετικά από πολλές διαφορετικές κριτικές (Durant et al 1998).
11. Βλέπε <http://www.nmsi.ac.uk/visitors/tour/index.html>.
12. Πληροφορίες για θέματα σχετικά με μουσεία και συνδέσεις με άλλα παρεμφερή web sites προσφέρονται on-line στο: <http://www.globalmuseum.org>.
13. Ο Νάντιο Σάντσο, γεννημένος σε δουλεμπορικό καράβι, διακρίθηκε αργότερα ως συγγραφέας και συνθέτης στην αγγλική κοινωνία του δεκάτου έναου αιώνα (Hooper-Greenhill 1999b).
14. Πολλά μουσεία στη Βρετανία (όπως τα τοπικά μουσεία στο Μπράνφρντ, Λέστερ και Ίνγουιτς, το Ναυτικό Μουσείο στο Λίβερπουλ και εθνικά μουσεία όπως το Βικτωρικό και Άλμπερτ) προσέλαβαν εργαζόμενους διαφορετικής κοινωνικής και πολιτισμικής προέλευσης για να οργανώσουν την εκπαιδευτική τους πολιτική.
15. Όπως, για παράδειγμα, το Μουσείο του Λονδίνου με την έκθεση "Εποικιακός του Λονδίνου" (Peopling of London). Τα εκθέματα και η εμπειρία τους εμπλουτίστηκαν από αντικείμενα καθημερινής χρήσης και προσωπικές ιστορίες που προσέφεραν το μέλη διαφορετικών κοινοτήτων. Για περισσότερη συζήτηση βλέπε Merriman (1999).
16. Το Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης στο Σαν Φρανσίσκο στην Καλιφόρνια προσέκλυσε αντιπροσώπους της Λατινικής κοινότητας της περιοχής να πάρουν μέρος σε επίσημο του Μουσείου που σχεδίαζε τα προγράμματα που απευθύνονται στα μέλη αυτής της κοινότητας (Dorner 1998).
17. Η πρόταση ατόμων με κινητικές δυσκολίες είναι βασική προτεραιότητα για το Μουσείο-Κέντρο και Πανοραμική του Νότινχαμ (Nottingham Castle Museum and Art Gallery). Ομάδα ατόμων με κινητικές δυσκολίες εργάστηκε σε βάση συμβουλευτική, με στόχο να βελτιώσει την πρόσβαση στο κτήριο. Εσωτερική αξιολόγηση του προγράμματος έδειξε ότι οι αλλαγές που έγιναν έκαναν το κτήριο προσβάσιμο όχι μόνο σε άτομα με κινητικές δυσκολίες, αλλά σε όλες τις ομάδες επισκεπτών (Colythone 1997).
18. Ανάμεσα στις λιγοστές προσπάθειες που συστηματική αξιολόγηση προγράμματος προώγησης που έχουν καταγραφεί στη βιβλιογραφία είναι αυτή των τοπικών Μουσείων του Νότινχαμ (Nottingham Museums) στη Βρετανία. Το πρόγραμμα προώγησης των Μουσείων αποτελεί μέρος της γενικότερης προσπάθειας των τοπικών αρχών να καταπολεμήσουν τον κοινωνικό αποκλεισμό που προκύπτει από τη φτώχεια (Matarasso 1996).

Museums for All? Museum Outreach Programmes

Dr. Theano Moussouri

Cultural, political, economic and technological changes have forced museums to redefine their mission and to construct new identities for the future. In the post-modern era, museums need to justify their social relevance. Some of the questions museums need to answer are the following: What will the role of the museum as an educational institution be in 2007? How can museums define and strengthen their role in a rapidly changing social reality? The answer to these questions can be partly answered by developing new relationships with audiences – current, potential and virtual ones. In their effort to become more open and to approach new audiences, museums have developed outreach programmes for different communities. The aim of this paper is to present the rationale of and different approaches to outreach programmes as well as to provide examples of good practice.

Th. M.

ΑΝΟΙΧΤΟΣ ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ: Μια ελληνική πρόταση για προγράμματα προώγησης

Δέσποινα Καλεσοπούλου

Ιστορικός Τέχνης-Μουσειολόγος

Υπεύθυνη Τομέα Εκπαιδευτικών Προγραμμάτων Ελληνικού Παιδικού Μουσείου

Η πρώτη θέματα που έρχεται στο μυαλό των περισσότερων ανθρώπων όταν ακούνε τη λέξη Μουσείο είναι ένα κτήριο με συλλογές που μπορούμε να επισκεφτούμε κατά τον ελεύθερο χρόνο μας και να το περιηγηθούμε ανάλογα με τα ενδιαφέροντά μας. Αναμφισβήτητη, η εικόνα ενός μουσείου που ταξιδεύει, που μας επισκέπτεται στους χώρους που κινούμαστε καθημερινά και μας προσκαλεί να συμμετέχουμε ενεργά στην πολιτιστική διαδικασία που συντελείται μέσω αυτού, δεν είναι μια πραγματικότητα τόσο οικεία.

Τα τελευταία χρόνια τα μουσεία αντιμετωπίζουν όλο και πιο επιτακτικά τη μεγάλη πρόκληση της εποχής τους να γίνουν ζωντανά κύτταρα "στην υπηρεσία της κοινωνίας και της εξέλιξής της"¹. Σε απάντηση, αρχίζοντας να κάνουν ένα άνοιγμα προς τα έξω, με στόχο να γίνουν προσβάσιμα ακόμη και σε μερίδες κοινού που παραδοσιακά δεν θεωρούνται τακτικοί επισκέπτες μουσείων, π.χ. έφηβοι ή εθνικές μειονότητες². Εκτός

- Matarasso, F. 1996, "Reconnecting Audiences: The Evaluation of Museum Outreach Work", *Museum Practice*, vol. 1, issue 3, Museum Association, UK, 40-43.
- Merriman, N. 1991, *Beyond the Glass Case*, Leicester University Press, UK.
- Merriman, N. 1999, *Ανοιχτόρας το Μουσείο στο Κανόν*, *Αρχαιολογία και Τέχνες*, Επταήμερος τεύχος 72, 43-46.
- Moussouri, T. 1999, "Museums for all: Increasing Access Through Innovative Museum Collaborations", *Hand to Hand*, vol. 13, No. 1, 3 & 4.
- Museum Association, 1996a, "Introducing Outreach", *Museum Practice*, vol. 1, issue 3, UK, 38-39.
- Museum Association, 1996b, "Hands-On Workshop", *Museum Practice*, vol. 1, issue 3, UK, 64-65.
- Silverman, L.H. 1989, "Johnny Showed Us the Butterflies": The Museum as a Family Therapy Tool", in Butler, B.H. and Sussman, M.B. (eds), *Museum Visits and Activities for Family Life Enrichment*, Haworth Press, USA, 131-150.
- Silverman, L.H. 1996, *The Therapeutic Potential of Museums: A Guide to Social Services/Museum Collaboration*, Institute of Museum and Library Services, USA.
- Smith, L.M. 1994, "Biographical Methods", in Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. (eds), *Handbook of Qualitative Research*, Sage, USA, 286-305.
- Staerdt, P. et al, 1993, *Opening the Museum-History and Strategies: Towards a More Inclusive Institution*, The Children's Museum, Boston, USA, 40-43.
- Ward, L. 1999, "Focus on Biotechnology", *European Touring Exhibition Project*, *ECSITE*, spring, issue 38, 6.